
UDK: 811.163.42:070(497.6)“1990/2005“

Izvorni znanstveni članak

Primljen 2. XI. 2017.

MARIJA MUSA

Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru

mmusa@unizd.hr

HRVATSKI JEZIK U SLUŽBENIM LISTOVIMA U BOSNI I HERCEGOVINI OD 1990. DO 2005.

Sažetak

U članku se govori o položaju hrvatskoga jezika u službenim listovima u Bosni i Hercegovini od 1990. do 2005. godine. Hrvatski je jezik jedan od tri službena jezika u Bosni i Hercegovini pa je potrebno, s obzirom na njegov status, istražiti i njegov stvarni položaj u društvu.

Budući da odabrani tekstovi pripadaju javnoj komunikaciji – a u tome je području uporaba standardnoga jezika obvezna – pozornost je usmjerena na jedan od najzastupljenijih stilova javne komunikacije, a to je administrativni funkcionalni stil. Za istraživanje položaja hrvatskoga jezika u navedenome razdoblju na planu toga stila istraženi su tekstovi sljedećih službenih glasila: *Službeni list BiH*, *Narodni list HZ/RHB* i *Gradski službeni glasnik Grada Mostara (Službeni list grada Mostara)*. Prikupljena građa analizirana je prije svega na leksičkoj razini jer se na toj jezičnoj razini ponajbolje može odrediti status jezika u javnoj komunikaciji.

Ključne riječi: administrativni stil; hrvatski standardni jezik; Bosna i Hercegovina; jezična politika; javna komunikacija; sociolingvistika

Uvod

Struktura nekoga društva uređena je različitim odnosima među skupinama i pojedincima u njemu, a oni se mogu prepoznati i odrediti i iz uporabe jezika i to posebno onoga u javnoj komunikaciji.

Javna komunikacija, kao jedan od najvažnijih društvenih fenomena, medij je u kojem se na poseban način može sagledati funkcioniranje jezika u različitim područjima. Izučavanje jezika od antičkih vremena do suvremenoga doba govori o tome da se jezik opisivao na temelju književnih i znanstvenih djela te na temelju pravnih i drugih administrativnih spisa.

Jezična je zajednica sociolingvistička činjenica koja egzistira kao spoj društvenih, socijalnih, kulturnih i drugih obilježja članova jedne društvene skupine koja se služi istim jezikom i koja ima oblikovanu svijest o pripadnosti zajednici koja je nastala kao rezultat dugotrajnih društvenih i jezičnih procesa. Jezik koji članovi jezične zajednice prihvaćaju ili doživljavaju kao svoje kulturno-povijesno naslijeđe toliko je čvrsto povezan s njom da se interakcijskim djelovanjem sukreiraju i suoblikuju.

Posebno je važno istaknuti da su standardni jezici i jezici javne komunikacije u svim društvima, pa tako i u Bosni i Hercegovini, oblikovani aktualnim jezičnim politikama, ali i kulturnom, civilizacijskom i komunikacijskom tradicijom društva, utjecajem jezičnih politika prethodnih razdoblja kao i međusobnim utjecajem javne i privatne komunikacije.

Poznato je, međutim, kako su nepovoljne društvene, političke i sociolingvističke prilike dovele do toga da su Hrvatima u Bosni i Hercegovini, unatoč ustavnim odredbama i zakonima od 1945. godine (Ustavi Narodne/Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Narodne/Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, Zaključci zajedničkog dokumenta što su ga 17. veljače 1971. donijele komisije CK SKBiH, Sekretarijat CK SKBiH i Izvršni odbor Republičke komisije SSRN BiH koji su se ostvarivali u jezičnoj praksi sve do devedesetih godina 20. stoljeća), sustavno zakidana prava i nijekane jezične posebnosti.

Usprkos svim poteškoćama, održan je kontinuitet hrvatskoga jezika, svijest o njegovoj povijesnosti i njegova komunikacijska uporaba kao jamstvo njegova postojanja, odnosno stvarnoga i pravnoga položaja u Bosni i Hercegovini.

Nakon posljednjega rata Bosna i Hercegovina priznata je kao zajednica triju naroda – Bošnjaka, Hrvata i Srba, konstitutivnih na cijelome području te države, koja je podijeljena na dva entiteta: Republiku Srpsku i Federaciju Bosne i Hercegovine.

Mirovnim sporazumom u Daytonu (*Daytonski sporazum*, 1995.) uređeni su odnosi unutar države i između dvaju entiteta. Međutim, Bosna i Hercegovina ni danas nema svoj ustav već se Aneks 4 *Daytonskoga sporazuma* smatra ustavom, a njime se na primjer ne donose odredbe o službenim jezicima u BiH, već se pitanje jezika propisuje entitetskim ustavima. Tako *Ustav Republike Srpske*, u čl. 17 propisuje: „... u službenoj (je) upotrebi srpski jezik ijekavskog i ekavskog izgovora i ćirilčno pismo a latinično prema zakonu”, a *Ustav Federacije Bosne i Hercegovine*, čl. 6 određuje: službeni jezici su hrvatski i bošnjački, pismo je latinica (ostali jezici se mogu koristiti kao sredstvo komunikacije i nastave). Od 2002. godine Odlukom Ustavnoga suda BiH sva tri jezika (bošnjački, hrvatski i srpski) i oba pisma (latinica i ćirilica) ravnopravna su na cijelome području Bosne i Hercegovine.¹

U radu se analizira jezik različitih žanrova administrativnoga funkcionalnog stila jer on ima bitnu funkciju u svakome razvijenom društvu. Poznato je, naime, da je čovjekova društvena aktivnost posebno usmjerena na uspostavu sustava normi, propisa i pravila koji uređuju odnose u zajednici u zakonodavno-pravnoj djelatnosti, administrativno-pravnim poslovima i općenito u javnoj komunikaciji. Zato taj stil ponajbolje reprezentira značajke idioma definiranoga odrednicama: službeni, javni, obvezatni, općeprihvaćeni, neutralni (neobilježeni), odnosno standardni. Cilj istraživanja jest utvrditi status hrvatskoga jezika u Bosni i Hercegovini u administrativnome funkcionalnom stilu u razdoblju od 1990. do 2005. godine.

1. Status hrvatskoga jezika u BiH u administrativnome funkcionalnom stilu od 1990. do 2005.

Svaki standardni jezik određuju njegove bitne značajke autonomnosti, normiranosti, polifunkcionalnosti, stabilnost u prostoru i elastična

¹ Usp. ŠIMUN MUSA, „Hrvatski jezik u BiH s obzirom na njegov zakonski i stvarni položaj u društvu“, *Filologija*, Zagreb, br. 48, (2007.) str. 124. – 129.

stabilnost u vremenu, a karakterizira ga općeobveznost.² Budući da je jedna od odrednica standardnoga jezika polifunkcionalnost, i hrvatski standardni jezik razvijeni je i višefunkcionalni jezik javne komunikacije. Govorimo li o (su)odnosu jezika i života, može se uočiti kako je zadaća jezika da prati život, a kako je život višefunkcionalan i u jeziku se to svojstvo života mora očitovati. Čovjekove su društvene djelatnosti različite pa ljudi govore onako kako to od njih traže njihove društvene djelatnosti. Te se različitosti očituju i u jeziku.³ Stoga, kada se ocjenjuje jezična pravilnost, odnosno normativnost jezičnih jedinica, ona se ne utvrđuje na razini standardnoga jezika kao sustava, nego s obzirom na načela normativnosti svakoga od njegovih funkcionalnih stilova. Funkcionalni stilovi, zapravo, različita su ostvarenja standardnoga jezika. Uspostavljajući odnos među hrvatskim riječima s obzirom na njihovu normativnu i funkcionalnostilsku uporabu u standardnome jeziku, ne određuje se njihov status (smije/ne smije postojati) u hrvatskome standardnom jeziku, a osobito ne u hrvatskome jeziku kao sustavu. Tim uređenjem bitno je odrediti što je u hrvatskome standardnom jeziku općejezično, stilski neutralno, neobilježeno i iz toga općeg, neutralnog, javnog i službenog, općeobvezatnog, kodificiranog standarda slijede sve druge oznake – pravilno ili nepravilno, potrebno ili nepotrebno i sl.⁴

Budući da se u članku govori o položaju hrvatskoga jezika u Bosni i Hercegovini u tekstovima javne komunikacije, pozornost je usmjerena na jedan od najzastupljenijih stilova u sferi komunikacije, a to je administrativni funkcionalni stil. Za istraživanje položaja hrvatskoga jezika u navedenome razdoblju na planu toga stila istraženi su tekstovi sljedećih službenih glasila: *Službeni list BiH*, *Narodni list HZ/RHB* i *Gradski službeni glasnik Grada Mostara (Službeni list grada Mostara)*⁵. Prikupljena

2 Usp. DALIBOR BROZOVIĆ, *Standardni jezik, teorija, usporedbe, geneza, povijest, suvremena zbilja*, Matica hrvatska, Zagreb, 1970., str. 28.

3 Usp. JOSIP SILIĆ, *Funkcionalni stilovi standardnoga jezika*, Disput, Zagreb, 2006., str. 38. – 39.

4 Usp. EUGENIJA BARIĆ i dr., *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Pergamena – Školske novine, Zagreb, 1999., str. 52. – 53.

5 U ovome dijelu rada rabit će se sljedeće kratice: AFS – administrativni stil, *SL BiH* – *Službeni list SR BiH*, *GSGGM* – *Gradski službeni glasnik Grada Mostara*, *NL HZ/RHB* – *Narodni list HZ/R Herceg Bosne*. Za broj lista i godinu uporabiti će se sljedeće oznake: naziv lista/godina, samo dvije posljednje znamenke/broj lista/stranica, npr.: (*SL BiH*, 90/9/1).

građa analizirana je prije svega na leksičkoj razini jer se na toj jezičnoj razini ponajbolje može odrediti status jezika u javnoj komunikaciji.

Administrativni funkcionalni stil primjenjuje se u javnoj komunikaciji, u pravnoj i zakonodavnoj djelatnosti, pisanoj komunikaciji pojedinaца, državnih i društvenih ustanova. Njegove su značajke neobilježnost, jednostavnost, jasnoća, točnost, ekonomičnost, terminološkičnost, neemocionalnost, preskriptivnost, nominalnost, klišeiziranost, ograničenost leksičkih i semantičkih sredstava. Žanrovi koji pripadaju ovome stilu imaju propisivačku, ponekad i imperativnu zadaću jer moraju uspostaviti jasna i jednoznačna pravila u spomenutoj komunikaciji i djelovanju. To je stil na koji snažno utječu sve sociolingvističke promjene, prije svega politika i ideologija: „Stoga se administrativni stil često poima kao *ono kako treba govoriti, kako je ispravno i poželjno*. I bez obzira kako se pojedinac opirao diktatu administrativne moći na jezičnom planu, sveprisutnost administrativnog jezika pridonosi prodiranju mnogih njegovih značajki i u druge diskursne tipove, pa čak i na plan razgovornog diskursa.“⁶

Zbog česte uporabe velikoga broja njegovih žanrova, ali i zbog njegove preskriptivnosti i agresivnosti, veliki je utjecaj administrativnoga stila na publicističko-novinarski, razgovorni pa i znanstveni stil. U literaturi je uobičajena podjela AFS-a na pet podstilova s pripadajućim žanrovima: *zakonodavno-pravni* (ustav, zakon, statut, odluka, rješenje), *društveno-politički* (deklaracija, povelja, rezolucija, referat, izjava), *diplomatski* (protokol, nota, memorandum), *poslovni* (ugovor, dopis, narudžba, uplatnica), *personalni* (prijava, molba, žalba, životopis). Kako bi se ostvarila potpuna komunikacijska zadaća tih različitih žanrova, većina tekstova ima već zadane obrasce i sheme prema kojima se sastavljaju, a svojim jezičnim i stilskim značajkama prilagođeni su funkciji koja im je namijenjena.⁷

Leksik najviše problema zadaje standardnojezičnoj normi zbog svoje česte izloženosti promjenama, jer u leksiku se u cijelosti odražava sve

⁶ MARINA KOVAČEVIĆ – LADA BADURINA, *Raslojavanje jezične stvarnosti*, ICR, Rijeka, 2001., str. 79. – 80.

⁷ Usp. JOSIP SILIĆ, „Administrativni stil hrvatskoga standardnog jezika“, *Kolo*, Zagreb, br. 4., 1996., str. 350, MARINA KATNIĆ-BAKARŠIĆ, *Stilistika*, Ljiljan, Sarajevo, 2001., str. 91., M. KOVAČEVIĆ – L. BADURINA, *n. dj.*, str. 80.

ono što na jezik utječe, a izvanjezične je prirode, i što se na poseban način treba podvoditi pod standardnojezičnu normu. Budući da je leksik AFS-a vrlo siromašan, u najčešćim žanrovima toga stila postoje dvije vrste leksika: općeuporabni i terminološki.

Administrativni se stil dominantno realizira u pisanoj formi, a na leksičkome su planu za njega karakteristični *kancelarizmi* – ustaljeni i administrativnomu stilu svojstveni izrazi i riječi kao što su – *predmet, dopis, navedeni članak, stupiti na snagu, iz razloga, na temelju* i sl. To su izrazi koji su u AFS ušli iz politike, sociologije, prava, vojnih disciplina, ekonomije. Naime, „administrativni stil jedan je od funkcionalnih stilova koji najbrže reagiraju na jezične promjene izazvane društveno-političkim promjenama“ koje se svode „više-manje na promjene riječi: *izvješće (:izvještaj), ...oporba (:opozicija), postrojba (:četa)*“⁸ itd.

Analizirajući jezik službenih listova u Bosni i Hercegovini, uočava se kako se u različitim žanrovima administrativnoga stila na leksičkoj razini mogu prepoznati različite vrste leksema koje su svojstvene tome stilu. To su još, osim *kancelarizama, nazivi* različitih struka, *internacionalizmi* (osobito su brojni oni latinskoga i grčkoga podrijetla), *sinonimi*, neobilježeni *antonimi, pleonazmi, fraze* i dr.

Položajem hrvatskoga jezika u javnoj komunikaciji u Bosni i Hercegovini i to u administrativnome stilu u razdoblju od 1945. do 1990. bavila sam se u drugim svojim radovima⁹. Obrađeni su službeni listovi u BiH, a među njima i *SL F/NR BiH*. Nakon provedena istraživanja zaključeno je da je hrvatski jezik u razdoblju od 1945. do 1990. godine isključen iz službene – javne administrativne komunikacije. Uporaba hrvatskoga jezika, a poslije i tzv. zapadne varijante (kao njegove istoznačnice), koja prema legislativi u *bosanskohercegovačkome standardnojezičnom izrazu* treba biti jednako zastupljena u jeziku javne komunikacije kao i istočna varijanta (srpski jezik ijekavskoga izgovora), pa i onda kad se govori o trećoj

⁸ J. SILIĆ, „Administrativni stil...“, str. 356.

⁹ Vidi MARIJA MUSA, „Status hrvatskoga jezika u BiH u administrativnom funkcionalnom stilu od 1945. do 1967.“, *Hum*, Mostar, br. 9., 2012., str. 7. – 44.

varijanti, odnosno miješanju dviju varijanti na bosanskohercegovačkom prostoru, gotovo je zanemariva.¹⁰

Razvidno je kako se afirmacijom *bosanskohercegovačkoga standardno-jezičnog izraza* (navlastito 70-ih godina 20. st.) kao državno-političkoga projekta dogovornoga miješanja varijanata (zapravo standardnih jezika), u nekim slučajevima javljaju i potisnuti hrvatski leksemi „neuobičajeni“ u BiH da bi se uspostavila ravnoteža naspram drugim jezičnim udjelima.

Takva praksa, kad je riječ o *SL BiH*, nastavljena je i 1990. godine, dakle prije raspada SFRJ, ali i nakon toga. Iz toga se razloga u ovome radu obrađuje *SL BiH* samo iz 1990. godine.

S druge strane službene novine *Narodni list HZ/R HB*¹¹ koji izlazi u ratnim godinama (1992. – 1995.) u Mostaru, dakle u kratkome razdoblju, u novim sociopolitičkim i sociolingvističkim uvjetima, pokazuje svijest Hrvata u BiH da se, sukladno ustavu i zakonu – i kad im je to omogućeno, služe svojim jezikom u javnoj komunikaciji i u drugim područjima javnoga života. I dok u tekstovima *SL BiH* hrvatski jezik nije zastupljen jer je pojava hrvatskih leksema u tim tekstovima zanemariva (to se odnosi i na druge jezične razine), u tekstovima *NLHZ/RHB-a* situacija je posve drukčija.

Na leksičkoj razini u tekstovima *NLHZ/RHB-a* izdvajamo one lekseme koji su najfrekventniji u različitim žanrovima AFS-a. U toj se građi može uočiti proces revitalizacije hrvatske leksičke tradicije koja je prekinuta desetljećima provođenom unitarizacijom.

Revitalizacija pojedinih leksema može biti i posljedica izmijenjene materijalne stvarnosti. Tako su iz pasivnoga u aktivni rječnički sloj prešli primjerice leksemi *županija*, *župa*, *kuna* (novčana jedinica). Takvi se lekse-

¹⁰ Usp. *isto*.

¹¹ Hrvatska republika Herceg-Bosna bila je hrvatska upravna jedinica u sklopu Bosne i Hercegovine koja je 28. kolovoza 1993. izrasla iz Hrvatske zajednice Herceg-Bosne, utemeljene 18. studenoga 1991., kao političke, kulturne, gospodarske i područne cjeline u kojoj živi većina Hrvata u Bosni i Hercegovini. Utemeljilo ju je hrvatsko političko vodstvo reagirajući na srpsku agresiju u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, da bi se u kolovozu 1993., slijedeći Owen-Stoltenbergov mirovni plan, preoblikovala u Hrvatsku republiku Herceg-Bosnu koja je, uz Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, supotpisnica Washingtonskoga sporazuma (18. ožujka 1994.) kojim je dogovoreno stvaranje Federacije Bosne i Hercegovine kao zajednice hrvatskoga, bošnjačkoga i srpskoga naroda. Sve ovlasti Vlade Herceg-Bosne prenesene su 14. kolovoza 1996. na Vladu Federacije BiH čime je ta upravna jedinica prestala postojati.

mi – baš zato što preuzimaju terminološko značenje – prestaju osjećati kao arhaizmi i/ili historizmi, a brišu se i dotadašnje konotacije...¹²

Leksičke se promjene događaju u općeuporabnome i strukovnome leksiku, što potvrđuju sljedeći nizovi leksema. U prikazu se slijedi odnos hrv. *sada* ~ srp. *nekada* :

Imenice

akt ~ *akta*, *arhiva* ~ *arhiv*, *bojnik* ~ major, *članak* ~ član, *časnik* ~ oficir, *dokument* ~ dokumenat, *duhan* ~ duvan, *ekonomist* ~ ekonomista, *financije* ~ finansije, *informiranje* ~ informisanje, *inozemstvo* ~ inostranstvo, *inženjer* ~ inžinjer, *kava* ~ kafa, *knjižnica* ~ biblioteka, *kuhinja* ~ kuinja, *kvaliteta* ~ kvalitet, *natječaj* ~ konkurs, *ocat* ~ sirće, *odbrana* ~ odbrana, *općina* ~ opština, *odora* ~ uniforma, *pečat* ~ štambilj, *plaća* ~ plata, *poduzeće* ~ preduzeće, *popis* ~ spisak, *prijedlog* ~ predlog, *prijelaz* ~ prelaz, *prodavaonica* ~ prodavnica, *promet* ~ saobraćaj, *proračun* ~ budžet, *prosinac* ~ decembar, *rukovoditelj* ~ rukovodilac, *stupanj* ~ stepen, *sudionik* ~ učesnik, *suglasnost* ~ saglasnost, *suradnik* ~ saradnik, *svjedodžba* ~ svjedočanstvo, *tablica* ~ tabla, *teritorij* ~ teritorija, *tijek* ~ tok, *tisak* ~ štampa, *tjedan* ~ nedjelja, *točka* ~ tačka, *uvjet* ~ uslov i dr.

Pored navedenih leksema u odabranoj građi, izdvojeni su i sljedeći hrvatski leksemi: *odjel*, *jamstvo*, *kakvoća*, *pleter*, *pošiljatelj*, *pravosuđe*, *primatelj*, *pristojba*, *ravnatelj*, *uporaba*, *ustroj* i dr.

Ima i onih koji su zajednički dvama jezicima kao što su *prosvjeta* ili posuđenica *kiosk* (*fr.* kiosque < *tur.* kōşk /= kut, ugao/: kućica za prodavanje kakve robe) i dr.

¹² LADA BADURINA, „Standardizacija ili restandardizacija hrvatskoga jezika u 90-im godinama 20. stoljeća“, *Zbornik radova 43. seminara Zagrebačke slavističke škole*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2015., str. 69.

Pridjevi

I među pridjevima izdvojit ćemo sljedeće hrvatske lekseme kojima možemo kao ekvivalent navesti one srpskoga jezika koji su u administrativnim tekstovima u razdoblju prije 1990. godine bili frekventniji (hrv. *sada* ~ srp. *nekada*):

akreditirani ~ akreditovani, **cestovni** ~ drumski, **dječji** ~ dječiji, **duhanski** ~ duvanski, **izvanredni** ~ vanredni, **izvanškolski** ~ vanškolski, **opći** ~ opšti, **osoban** ~ ličan, **prijelazni** ~ prelazan, **rabljen** ~ upotrebljen, **uporabni** ~ upotrebni, **urudžbeni** ~ djelovodni, **zajamčeni** ~ zagarantirani, **znanstveno-istraživački** ~ naučno-istraživački, **zračni** ~ vazdušni itd.

Pridjev glazbeni u hrvatskome jeziku ima istovrijednicu – internacionalizam *muzički* što je leksem i srpskoga jezika.

Glagoli

U navedenoj građi možemo izdvojiti i glagole koji mogu ilustrirati spomenuti proces revitalizacije hrvatskih leksema, kao što su: **angažirati** ~ angažovati, **organizirati** ~ organizovati, **osiguravati** ~ obezbijediti, **poduzeti** ~ preduzeti, **prihvaćati** ~ prihvatati, **regulirati** ~ regulisati, **stjecati** ~ sticati, **ustrojiti** ~ organizovati i dr. Također može se navesti i niz glagola koji potvrđuju da se u hrvatskome jeziku nekim istovrijednicama (u određenim kontekstima) daje prednost, npr. **obnašati** ~ vršiti i sl.

Tu su i prilozi **izuzetno** ~ osobito i **izvan** ~ van i vremenski veznik **pošto** ~ uzročnom vezniku pošto.

Slijede neki primjeri preuzeti iz građe *NLHZ/RHB-a* u kojima se može uočiti spomenuti proces revitalizacije hrvatske leksičke tradicije koja je prekinuta desetljećima provođenom unitarizacijom:

*Pečat se čuva i **uporabljuje** u službenim prostorijama **tijela**, odnosno organizacija, a izuzetno može se **rabiti** i **izvan** službenih prostorija kada treba izvršiti određene službene radnje **izvan** službenih prostorija (NLHZHB 92/2/27). Ovom **uredbom** se **propisuje ustroj** i **financiranje Proračuna HZ H-B** i primjena Zakona o **financiranju opće potroš-***

nje u R BiH ... (NLHZHB 92/5/10). Pododjel **informiranja** surađuje s predstavnicima **tiska**, radija i TV, vrši akreditaciju predstavnika **tiska**, radija i TV, **organizira** konferencije za **tisak** te u **suradnji s tajnikom** Predsjedništva ... **osigurava** potrebne materijale **u svezi s radom HVO-a** (NLHZHB 92/6/32).

Prihvaćaju se instrumenti za provedbu ljudskih prava ugrađeni u dokumentima: A. **Opća** ljudska prava ... 4. **Europska** konvencija ... C. 15. **Opća** deklaracija o ljudskim pravima ... (NLHZHB, 93/1/24). Pored **općih uvjeta** utvrđenih zakonom, kandidat **treba ispunjavati** i posebne uvjete (NLHZHB, 93/5/120). Izrađene **pečate** djelatnik predaje **rukovoditelju pečatoreznice** ili drugom za to ovlaštenom **djelatniku** koji vrši kontrolu pravilnosti i **kvalitete** izrade (NLHZHB, 93/6/157-159). **Kriterij** za ocjenjivanje duševne i tjelesne sposobnosti vozača **trebaju biti** ujednačeni u svim zdravstvenim ustanovama ovlaštenim za obavljanje zdravstvenih pregleda. **Drugostupajska** zdravstvena komisija **pratiće** rad komisija ... (NLHRHB, 95/3/79).

U isto vrijeme – devedesetih godina 20. stoljeća u Sarajevu je nastavljeno tiskanje *SL BiH* na srpskome /(i)jekavskom/ jeziku s pokojim hrvatskim leksemom o čemu svjedoče i sljedeći izvadci:

Donijeće se program socijalne zaštite kojim će se utvrditi nivo socijalne sigurnosti **porodice** ... za penzionere **sa zajamčenim** i niskim penzijama ... (SL BiH, 7/90/210). Ročište za utvrđivanje tražbina određuje se kod ovog suda za srijedu 4. aprila 1990. godine u 10,20 časova u Sali br. 7/II. (SL BiH, 90/9/1). Skupština SRBiH **konstatuje** da je ukupno stanje, a posebno političko – **bezbjednosna** situacija u zemlji, teško i sve složenije. Socijalne tenzije, međunarodni sukobi ... eskalacija međunarodnih razmimoilaženja, nasrtaji na suverenitet i integritet SFRJ i SRBiH, pojačana **dejstva** neprijatelja ...**prijete da ugroze** ...demokratski preobražaj društva. (SL BiH, 90/15/241). SRBiH pristupa Skupštini **evropskih regiona** u statusu stalnog **posmatrača**. U okviru rukovođenja povjerenik naročito: [...] – **informiše** građane o **preduzetim** mjerama na pripremama na **spровоđenje** lične i kolektivne zaštite ... (SL BiH, 90/15/422-432). **Akreditovani** predstavnici javnih glasila prisustvuju sjednici u cjelini ... Predstavnicima javnih glasila **učiniće** se dostupnim informacije i **dokumentacioni** materijali o pitanjima koja se razmatraju na sjednici. U obavještavanju javnosti, kao i u ostvarivanju prava i dužnosti predstavnika javnih glasila i **obezbjeđivanju** potrebnih **uslova** za njihov rad u Predsjedništvu, **stara se generalni sekretar** Predsjedništva. Privremeno

radno tijelo prestaje sa radom kad izvrši zadatak radi kojeg je obrazovano, ako Predsjedništvo drukčije ne odredi (SL BiH, 90/36/1012 – 1013).

Nazivlje

U tekstovima *NLHZ/RHB-a* promjene su najočitije u nazivlju i obilježene su ne samo vraćanjem u uporabu hrvatskih naziva, nego i afirmacijom odrednice *hrvatski* u nekima od njih, npr.:

azbest, barij, cink, civilna zaštita, fizička osoba, fond sigurnosti, glazbeni odgoj, hrvatski jezik, Hrvatsko vijeće obrane, izvanškolske aktivnosti, javna glasila, javni promet, kalcij, kalcijev karbid, kirurg, klauzula, krom, likovna kultura, Ministarstvo financija, Ministarstvo pravosuđa i uprave (HZHB), Ministarstvo prometa i veza, mravlja kiselina, natrij, odgojno-obrazovne grupe, osobna iskaznica, tjelesna i zdravstvena kultura, uporabna dozvola, vinil-klorid, vodikov peroksid.

Ipak, nastojanje da *NLHZ/RHB* bude pisan hrvatskim jezikom nije uvijek davalo željene rezultate. Naime, u navedenoj se građi još uvijek mogu naći leksemi i nazivi koji su svojstveni srpskomu jeziku jer za promjenu jezične kulture govornika, koja je stvarana pod utjecajem jezične politike u dugome razdoblju, treba vremena. Tako se u istim tekstovima mogu naći ovi oblici: *preduzimati, sprovođenje, teritorija* (na teritoriji), *ishrana, kvalitet, ispravka, naredni, aluminijska slitina, sa* (konsignacijskih skladišta); *organ* nadležan za kontrolu financiranja i dr.

Za neke internacionalizme koji se navode iz građe *NLHZ/RHB-a*, suvremeni hrvatski jezik ima istovrijednice: *diferenciran* (:različit), *certifikat* (:svjedodžba, potvrda), ali kako uporabom internacionalizama AFS dobiva značajku „učenosti“, oni su i dalje frekventni u tekstovima toga stila, osobito oni koji nemaju primjerenu zamjenu, npr.: *akreditacija, deterđent, devastacija, farmacija, financije* (i u SL BiH, 1990.), *interna, konferencija, kontingent, matrica, medicina, nostrifikacija, oftamologija, poen, psihijatrija, sekundaran, shema* i dr. Pored toga, „norma internacionalizme ne tjera iz jezika jer su mu vrlo često prije-ko potrebni. Internacionalizmi su racionalni i ekonomični. Njima se

uspješno stvara metajezik struke u kojoj se rabe, što omogućuje učinkovitost komunikacije u njoj i o njoj.“¹³

U tim tekstovima mogu se naći i latinski nazivi poput: *Escherichia coli*, *Proteus vrste*, *Salmonellae* koji nemaju hrvatsku istovrjednicu, dok se u drugim primjerima javlja neobilježena dubletnost pri navođenju hrvatskoga i izvornoga latinskog naziva: *aluminij-fluorid (Aluminium fluoride)*, *kalcij-fluorid (Calcium-fluoride)*, *magnezij-fluorid (Magnesium-fluoride)*, *natrij-fluorid (Sodium-fluoride)* i dr.

Kancelarizmi i skraćivanja značajke su i tekstova NLHZ/RHB-a. Javljaju se stalni spojevi riječi svojstveni ovomu stilu: *uvjeti utvrđeni zakonom, stupati na snagu, prestati vrijediti, temeljem članka ...; ... (u daljem tekstu ...)*. Evo nekih primjera: *... mjere koje se poduzimaju radi povrede istih ...; ... na teritoriju Hrvatske zajednice Herceg-Bosna (u daljem tekstu HZ H-B); Pored općih uvjeta utvrđenih zakonom, kandidati treba da ispunjavaju i sljedeće posebne uvjete ...; ... ispravak se vrši na način ...; Stupanjem na snagu ove Odluke, prestaje vrijediti Odluka ...; Temeljem članka 18. Statutarne odluke o privremenom ustroju vlasti ...; Odluka stupa na snagu danom donošenja* i sl.

Kako je pleonazam jedna od bitnih značajka tekstova AFS-a, tako ih i u tekstovima NLHZ/RHB-a ima mnoštvo. Pleonazam je suvišno gomi-lanje istoznačnih riječi u govoru. Oni mogu biti namjerni ili nenamjerni (nastaju kao rezultat lošega znanja jezika). To je pojava koja se javlja u izrazito ustaljenim komunikacijskim praksama, najčešća je u jeziku birokracije, politike i administracije. Glavna sredstva u takvu diskursu imenske su konstrukcije na mjestu glagolskih, nepotrebna pojašnjavanja jedne imenice drugom, udvajanje gramatičkih oznaka i dr. Dakle, administrativni je stil nominalni stil, izrazito je imenskoga karaktera, što uvjetuje da u njemu imenica ima u znatno većem broju nego glagola: „U njemu je sve podređeno nominalizaciji, tj. imenskomu – posebno imeničkomu – načinu izražavanja.“¹⁴

Primjerice u NLHZ/RHB-u nalazimo: *Imenovanje se vrši na razdoblje od 4 godine (> na 4 godine); ... bespravno građene građevine ... (> bespravne građevine); Po potrebi za ove potrebe Komisija HZHB može*

¹³ J. SILIĆ, *Funkcionalni stilovi...*, str. 129.

¹⁴ *Isto*, str. 66.

angažirati ... (> za ove potrebe); *Usluge u oblasti prometa* (> Usluge u prometu); *vršenje izbornih radnji* (> izbori); *Škola je obvezna voditi popis izdanih svjedodžbi* (> popisivati) itd.

Već spomenuta ratna zbivanja devedesetih su godina 20. stoljeća kao i promjene u političkome i društvenome životu dovele do organiziranja novih političkih i državnih sustava i zajednica na području bivše Jugoslavije. A s političkim promjenama nužno se događaju i jezične što se može vidjeti i u samome hrvatskom jeziku. U tim su okolnostima i Hrvati u Bosni i Hercegovini mogli samostalno uređivati, pa makar i na teritorijalno ograničenome prostoru, svoj javni život. Stoga u NLHZ/RHB-u na ovoj razini tekstovi imaju sve značajke hrvatskoga standardnog jezika. Tako je sve ono što je nekad u jeziku službenih listova bilo pravilo – norma, npr. *angažovanje, funkcionisanje, informisanje, korišćenje, saopštavanje, sticanje, učestvovanje* (ovdje je riječ o glagolskim imenicama), u tekstovima toga službenog lista sada zamijenjeno leksemima: *angažiranje, funkcioniranje, informiranje, korištenje, priopćenje, stjecanje, sudjelovanje* i dr., koji su i suglasni s fonološkom, morfološkom, leksičkom i drugim (funkcionalno-stilističkom) normama hrvatskoga standardnog jezika.¹⁵

Osim službenih glasila koja su izlazila na srpskome jeziku (od 1945. za cijelu Bosnu i Hercegovinu, a od 90-ih godina 20. st. i u Republici Srpskoj) te od devedesetih godina i na hrvatskome jeziku – u Bosni i Hercegovini se u ratu i nakon potpisivanja *Daytonskoga sporazuma* 1995. godine, službeni listovi objavljuju i na bošnjačkome jeziku koji je tih godina postao standardnim jezikom Bošnjaka. Svi službeni akti kojima se uređivao društveni i politički život u cijeloj državi, a izlazili su u Sarajevu, pisani su samo bošnjačkim jezikom sve do 2002. godine kada je proglašen *Zakon* o ravnopravnosti jezika na cijelom području Bosne i Hercegovine. Nakon donošenja toga zakona, u administraciji se (npr. na

¹⁵ Govoreći o jezičnim značajkama tekstova odabranih službenih glasila u Bosni i Hercegovini, naglasak je stavljen na analizu leksika odabranih tekstova. Međutim, nužno je napomenuti da je veliki broj fonoloških i morfoloških značajka leksikalizirano i da one na toj razini određuju posebnost hrvatskoga leksika u odnosu na druge jezike (npr.:/ srp., bošnj.: hrv./ fonološka razina/: *e/ije – prelazan* (:prijelazan); *šč/št – ovlašćen* (:ovlašten); *ije/je – sljedeći* (:sljedeći); *j/v – dobijati* (:dobivati); *t/ć – prihvatati* (:prihvaćati); /morfološka razina/: *-sk(i)/-ni – poreski* (:porezni), *kolski* (:kolni); *-oni/-ski – investicioni* (:investicijski), *-ov/-ir – kvalifikovani* (:kvalificirani), *zainteresovani* (:zainteresirani).

mrežnim stranicama pojedinih državnih tijela, kao što su Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, županijske vlade, zatim u službenim listovima u Bosni i Hercegovini i dr.) svi tekstovi moraju oglašavati na trima bosanskohercegovačkim službenim jezicima. Kako se gotovo uvijek u praksi odstupa od zakonskih rješenja, tako se i tu krši zakonska regulativa i ne poštuje se bosanskohercegovačka jezična različitost.¹⁶

Naime, analizom različitih tekstova navedenih izvora, može se ustvrditi kako je osobito neodgovoran odnos službi prema ustavno zajamčenoj ravnopravnosti jezika u Bosni i Hercegovini. U tekstovima objavljenim u Sarajevu, bez obzira na to na koji se način oni objavljuju, u prijevodima na hrvatski jezik nastoji se samo donekle slijediti hrvatska leksička norma zamjenom bošnjačkih/srpskih leksema hrvatskim ekvivalentom. Te su zamjene nedosljedne i stječe se dojam kako se površnim, odnosno tendencioznim radom želi zadovoljiti forma ili što je gore ugrožavati jezičnu normu i dosljednost. Naime, ti tekstovi nisu pisani hrvatskim standardnim jezikom: na leksičkoj razini mnogi leksemi ostaju nezamijenjeni,

¹⁶ Kao primjer neka posluži tekst s mrežnih stranica Predsjedništva Bosne i Hercegovine koji se navodi na bošnjačkome, srpskome i hrvatskome jeziku. Usporedbom tekstova razvidno je da se za sva tri jezika donosi isti tekst, a onaj pod hrvatskim jezikom – što niže potvrđuju leksemi istaknuti masnim slovima – nije na hrvatskome jeziku:

Predsjedništvo Bosne I Hercegovine

hrvatski jezik

Kabineti

Redovni poslovi i aktivnosti članova Predsjedništva Bosne i Hercegovine **organizovani** su u njihovim kabinetima. Pored poslova šefova kabineta, u ovim **organizacionim** jedinicama Predsjedništva odvijaju se poslovi i zadaci savjetnika članova Predsjedništva za pojedine oblasti društvenog života: unutrašnju i vanjsku politiku, ekonomska, ustavno–pravna i vojna pitanja. Članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine svoje kabinete imaju u zgradi Predsjedništva u Sarajevu, dok član Predsjedništva iz Republike Srpske neke od svojih aktivnosti vrši i u dijelu Kabineta, koji je lociran u Banskome dvoru u Banjoj Luci.

Kabinet člana Predsjedništva BiH iz reda hrvatskog naroda

U Kabinetu člana Predsjedništva BiH iz reda bošnjačkog naroda **angažovani** su:

Sejfudin Hodžić, savjetnik za vanjsku politiku - za Evropu, Aziju i Afriku,

Damir Arnaut, savjetnik za ustavno-pravna pitanja, darnaut@predsjednistvobih.ba

Elvir Čamdžić, savjetnik za vanjsku politiku za sjevernu i južnu Ameriku, ecamdzic@predsjednistvobih.ba

Adnan Kapo, savjetnik za privredu, dijasporu i odnose sa Australijom,

Sanja Bagarić, savjetnica za odnose s javnošću,

dr. sc. Lejla Panjeta, stručna **saradnica** za kulturu,

Amela Tirić, **saradnica** za pravne poslove.

na morfološkoj razini često se ne zamjenjuju leksemi koji su u dvama jezicima različita roda (npr. *kvalitet* : *kvaliteta*; *osnov* : *osnova* i sl.) ili se npr. u pisanju futura I. kao složenoga glagolskoga oblika griješi tako što *iz* infinitivnoga nastavka *-ti* ostaje (npr. *govoriti ću*, *pisati ću*) premda je u tvorbi futura I. krnji infinitiv pa je nastavak *-t*, dakle *govorit ću*, *pisat ću* i dr.

S druge strane, u provedbi toga zakona nije puno bolja situacija ni u Mostaru, sredini u kojoj su Hrvati u većini i gdje se očekuje u cijelosti provođenje zakonskih odredba. Međutim, primjeri koji slijede nose posve suprotne poruke: u *Gradskom službenom glasniku Grada Mostara*, koji izlazi u Mostaru na hrvatskome i bošnjačkome jeziku (na srpskome se jeziku još ne objavljuje),¹⁷ izdvojeni su tekstovi koji mogu oprimjeriti praksu gradske administracije i pokazati kako je nedovoljno razvijena svijest o važnosti jezika i širenju jezične kulture jezikâ sva tri konstitutivna naroda, i to kod onih ljudi koji obnašaju važne društvene djelatnosti i koji svojim nesavjesnim djelovanjem na taj način štete cijeloj zajednici:

Primjer 1

Gradski službeni glasnik Grada Mostara, god. VI. (2005.) br. 1., str. 4.

bošnjački jezik

Na osnovu člana 22. Zakona o prostornom uređenju HNK i člana 28. Statuta Grada Mostara (gradski službeni glasnik Grada Mostara, br. 4/04), Gradsko vijeće Grada Mostara na sjednici održanoj dana 29. **de**cembra 2004. godine donijelo je **ODLUKU o prihvatanju urbanističko-arhitektonskog rješenja Španskog trga u Mostaru**

¹⁷ Na službenim stranicama Gradskoga vijeća Grada Mostara nema službenoga prijevoda na srpski jezik, a na upit građana o tome koji su razlozi tomu propustu, daje se sljedeće obrazloženje: „Internet prezentacija Gradskog vijeća neće biti kompletna bez mogućnosti pristupa na srpskom jeziku. Ipak, do sada nije kompletirana ni stručna služba Gradskog vijeća (nedostaje 60 % službenika), Gradsko vijeće nema adekvatne prostorije (Gradska vijećnica), opremu itd. Radeći na rješavanju svih ovih problema, molimo Vas da uvažite i greške koje nastaju u aktualnim izdanjima službenog glasnika.“ *Gradsko vijeće Grada Mostara*, <http://www.vijece.mostar.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=233&Itemid=1>, (17. IV. 2006.).

Član 1. Prihvata se urbanističko-arhitektonsko rješenje **Španskog trga** u Mostaru, i usvojeno rješenje je sastavni dio Odluke.

Član 2. Na osnovu prihvaćenog rješenja pristupiti u **saradnji sa Špan-
skom Vladom**, kao investitorom, realizaciji uređenja **Španskog trga**.

Član 3. Realizacija se može odvijati fazno u skladu sa finansijskim mogućnostima i stanjem na terenu.

Član 4. Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a **objavit će** se u Gradskom službenom glasniku Grada Mostara.

Dj. broj: 01-02-98/04

Mostar, 29. **decembra** 2004. godine

hrvatski jezik

Na **temelju** članka 22. Zakona o prostornom uređenju HNŽ i članka 28. Statuta Grada Mostara (gradski službeni glasnik Grada Mostara, br. 4/04), Gradsko vijeće Grada Mostara na sjednici održanoj dana 29. **prosina** 2004. godine donijelo je ODLUKU o **prihvaćanju** urbanističko-arhitektonskog rješenja **Španjolskog trga** u Mostaru

Članak 1.

Prihvaća se urbanističko-arhitektonsko rješenje **Španjolskog trga** u Mostaru i usvojeno rješenje je sastavni dio Odluke.

Članak 2.

Na temelju prihvaćenog rješenja pristupiti u **suradnji sa Španjolskom Vladom**, kao investitorom, realizaciji uređenja **Španjolskog trga**.

Članak 3.

Realizacija se može odvijati fazno sukladno s finansijskim mogućnostima i stanju na terenu.

Članak 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a **objaviti će** se u Gradskom službenom glasniku Grada Mostara.

Ur. broj: 01-02-98/04

Mostar, 29. **prosina** 2004. godine

U tekstovima ove *Odluke* (Primjer 1) pisanim bošnjačkim i hrvatskim jezikom istaknuti su leksemi po kojima se razlikuju dva jezika te se dosljedno zamjenjuju boš. : hrv. leksemima: *decembar* : **prosina**, *djelovodni broj* : **urudžbeni broj**, *prihvatanje* : **prihvaćanje**, *prihvata* : **prihvaća**,

saradnja : **suradnja**, *Španski trg* : **Španjolski trg**, *finansijski* : **financij-ski**; prijedložni izraz: *u skladu* : **u skladu /sukladno/ s** i dr. Futur I. **objavit će** (se) u tekstu na bošnjačkome jeziku naveden je kao složeni glagolski oblik koji se tvori od krnjega infinitiva (u navedenome slijedu sastavnica) i nenaglašenoga oblika prezenta glagola *htjeti*¹⁸, dok se u tekstu na hrvatskome jeziku javlja već spomenuta pogrješka u infinitivnome nastavku -ti, npr. *objaviti će* (se).

Primjer 2

Gradski službeni glasnik Grada Mostara, god. VI. (2005.) br. 1., str. 5.

bošnjački jezik

ODLUKA

o organizaciji i radu Službe za zaštitu prava branilaca i njihovih porodica pri Gradskoj upravi Grada Mostara

I- Osnovne odredbe

Član 1.

Za obavljanje poslova rješavanja o pravima ratnih vojnih invalida i članova njihovih **porodica**, članova **porodica šehida**, članova **porodica** poginulih, umrlih i nestalih **branilaca**, **demobilisanih branilaca**, mirnodopskih vojnih invalida, **lica** zaslužnih u **odbrambeno – oslobodilačkom ratu**, **dobrovoljaca**, veterana i **učesnika rata**, na području grada Mostara, koji su Federalnim zakonom o pravima **branilaca** i članova njihovih **porodica**, kao i **kantonalnim** propisom, preneseni Gradu Mostaru čije je izvršavanje federalnim odnosno **kantonalnim** propisom povjereno Gradskoj upravi Grada Mostara, organizira se Služba za zaštitu prava **branilaca** i njihovih **porodica**, kao samostalna služba (u daljem tekstu: služba).

¹⁸ Normativni priručnici bošnjačkoga jezika za tvorbu futuru I. donose različitu normu. U priručniku Ibrahima Čedića *Osnovi gramatike bosanskoga jezika*, Institut za jezik u Sarajevu, Sarajevo, 2001. (str. 134., paragraf 298.), navodi se: „Iz promjene se vidi i način pisanja futura I. [...] Ako se enklitika nađe iza infinitivnog oblika bez krajnjeg **i**, može se pisati odvojena (**čitati će**), ali, što je **običnije, i sastavljeno (čitatiće)**“. *Gramatika bosanskoga jezika (za srednje škole)* Dž. Jahića, S. Halilovića i I. Palića, Dom štampe, Zenica, 2004. (str. 280., paragraf 309. – 311.), futur I. određuje kao složeni glagolski oblik koji se tvori (i piše) krnjim infinitivom *čitati(i)* + nenaglašenim oblikom prezenta glagola *htjeti* (**čitati ću**), a u izgovoru su jedna naglasna cjelina iz koje se ispušta infinitivni nastavak -ti (**čitajući**).

hrvatski jezik

ODLUKU o organizaciji i radu Službe za zaštitu prava branitelja i njihovih obitelji pri Gradskoj upravi Grada Mostara

I- Temeljne odredbe

Članak 1.

Za obavljanje poslova rješavanja o pravima ratnih vojnih invalida i članova njihovih **obitelji**, članova **obitelji** poginulih, umrlih i nestalih **branitelja**, **demobiliziranih branitelja**, mirnodopskih vojnih invalida, osoba zaslužnih u domovinskom ratu, **dragovoljaca** i organizatora otpora, veterana i **sudionika** rata, na području grada Mostara, koji su Federalnim zakonom o pravima **branitelja** i članova njihovih **obitelji**, kao i kantonalnim/ **županijskim** propisom, preneseni Gradu Mostaru i čije je izvršavanje federalnim odnosno kantonalnim/**županijskim** propisom povjereno Gradskoj upravi Grada Mostara, organizira se Služba za zaštitu prava **branitelja** i njihovih **obitelji**, kao samostalna služba (u daljem tekstu: služba).

Praksa tiskanja tekstova na dvama jezicima primijenjena je i u Primjeru 2 teksta *Odluke o organizaciji i radu Službe za zaštitu prava branitelja i njihovih obitelji pri Gradskoj upravi Grada Mostara* u kojima se nižu sljedeće zamjene leksema:

*branilac : **branitelj**, porodica : **obitelj**, osnovna : **temeljna**, šehidi¹⁹: **poginuli branitelji**, demobilisani : **demobilizirani**, lice : **osoba**, dobrovoljac : **dragovoljac**, učesnik : **sudionik**, kantonalni : **županijski**.*

¹⁹ *Šehid* (⇨ *tur.* şehit ← arap. شهيد, *šahīd* = žrtva), religiozni izraz u islamu koji doslovno znači „žrtva“; 1. onaj koji je nevino pogubljen, mučenik; 2. koji je časno dao život u borbi za islam. Poginule vojnike Armije BiH Bošnjaci nazivaju šehidima.

Primjer 3

Gradski službeni glasnik Grada Mostara, god. VI. (2005.) br. 1., str. 6-7

ODLUKA O OSNIVANJU AGENCIJE „STARI GRAD“ MOSTAR

bošnjački jezik

Član 4. Unutrašnja organizacija i djelokrug rada Agencije **urediće** se Statutom i ostalim *organizacijskim* aktima Agencije, na *što* **saglasnost** daje Gradsko vijeće.

hrvatski jezik

Članak 4. Unutarnja organizacija i djelokrug rada Agencije **urediti će** se Statutom i ostalim *organizacijskim* aktima Agencije, na *što* **suglasnost** daje Gradsko vijeće.

Iz *Odluke o osnivanju Agencije „Stari grad“ Mostar* izdvojen je Članak 4. u kojem su pored ekvivalenata boš.: hrv. leksema, kao što su: *saglasnost* : *suglasnost*, *urediće* (se): *urediti će* (ponovno primjer pogrešnog futura I.), označeni i leksemi *organizacijski* i *što* kao leksemi koji su zajednički dvama jezicima. Naime, u bošnjačkome se jeziku, kao prije u unitarno nametnutome bosanskohercegovačkom standardnojezičnom izrazu navode mnogobrojne dublete (i/i, dakle i **organizacioni** i **organizacijski**) kojima se želi oživjeti nekadašnji jezičnom politikom propisani jezični idiom. Isto tako u priručnicima bošnjačkoga jezika navodi se zamjenica *šta/što* s razlikom u značenju – zamjenica *šta* je upitna zamjenica, a zamjenica *što* je odnosna²⁰, dok je u hrvatskome standardnom jeziku *što* upitno-odnosna zamjenica, a *šta* nije standardnojezični leksem.

²⁰ Npr. *Šta ti pričaš? / Što vidiš, to i piši*. Primjeri su navedeni iz priručnika I. ČEDIĆ, *n. dj.*, str. 109.

Primjer 4

Gradski službeni glasnik Grada Mostara, god. VI. (2005.) br. 1., str. 213.

bošnjački jezik

Gradsko vijeće Grada Mostara na sjednici održanoj dana 29.12.2005. godine, donosi O D L U K U o prestanku rada Javne ustanove **Dječiji** vrtić „Renzo Donazzon“ Mostar

Član 1.

Odlukom Gradskog vijeća Grada Mostara broj: 01-02-289/2005 od 12.03.2005. godine o pripajanju Javne ustanove **Dječiji** vrtić „Renzo Donazzon“ Mostar, Javnoj ustanovi „**Dječiji** vrtići – Ciciban“ Mostar, prestaje sa radom Javna ustanova **Dječiji** vrtić „Renzo Donazzon“ Mostar, sa sjedištem Potoci bb (matični registracijski broj upisa: 2-163)...

hrvatski jezik

Gradsko vijeće Grada Mostara na sjednici održanoj dana 29. 12. 2005. godine donosi O D L U K U o prestanku rada Javne ustanove **Dječiji** vrtić „Renzo Donazzon“ Mostar

Članak 1.

Odlukom Gradskog vijeća Grada Mostara broj: 01-02-289/2005 od 12.03.2005. godine o pripajanju Javne ustanove **Dječiji** vrtić „Renzo Donazzon“ Mostar, Javnoj ustanovi „**Dječiji** vrtići – Ciciban“ Mostar, prestaje sa radom Javna ustanova **Dječiji** vrtić „Renzo Donazzon“ Mostar, sa sjedištem Potoci bb (matični registracijski broj upisa: 2-163) ...

U tekstu prethodne *Odluke* (Primjer 4) pokazani su svi problemi u ostvarenju jednake zastupljenosti hrvatskoga jezika u javnoj komunikaciji u Bosni i Hercegovini. Tekst koji slijedi ispod naziva hrvatski jezik objavljen je na bošnjačkome (ili srpskome) jeziku, a samo je jedan leksem unutar toga teksta naveden kao ekvivalent hrvatskoga jezika: *član* (:članak). Ostali označeni leksemi: posvojni pridjev *dječiji* (:dječji) i prijedlog *sa* (:s) ponavljaju se u tome dijelu teksta, premda nisu u skladu s hrvatskom standardnojezičnom normom, tako da je i cijeli tekst označen kao takav. Naime, hrvatski standardni jezik čuva razliku u uporabi prijedloga *s* i *k* s naveskom ili bez njega – *s/sa* (ispred riječi koje započinju

fonemima *s, š, z, ž*, ili imaju skupinu *ps, ks*) i *k/ka* (ispred riječi koje započinju fonemima *k* i *g*), npr.: *s majkom, sa sestrom; k majci, ka kolijevci*, dok se u bošnjačkome (i srpskome) jeziku pod utjecajem organskih idioma provodi niveliranje oblika i ti prijedlozi uvijek dolaze s naveskom

Zaključak

Nakon devedesetih godina 20. stoljeća, kada je hrvatskomu standardnom jeziku ponovno u Bosni i Hercegovini zakonski priznata jednakopravnost s drugim dvama standardnim jezicima, odabrani tekstovi pisani hrvatskim jezikom pokazuju različit odnos javnih službi prema hrvatskoj standardnojezičnoj normi. Početkom devedesetih godina naglašena je skrb o uporabi hrvatskoga jezika u tekstovima administrativnoga stila pa donekle i težnja spram jezičnomu purizmu u tekstovima *Narodnoga lista HZ/R Herceg Bosne*. Na leksičkoj se razini u tome službenom listu zapaža revitalizacija hrvatske leksičke tradicije koja je prekinuta desetljećima provođenom unitarizacijom. Leksičke se promjene događaju u općeuporabnome i strukovnome leksiku što potvrđuju brojni leksemi.

Međutim, nakon 2002. godine zapaža se i izrazita neodgovornost javnih službi na svim razinama – od općinskih do državnih – kad se tekstovi objavljuju na hrvatskome jeziku na mrežnim stranicama državnih i općinskih tijela, javnih ustanova ili u *GSGGM*-u s nizom gramatičkih i leksičkih odstupanja od hrvatske standardnojezične norme.

Isto tako u provedbi jezične ravnopravnosti nije puno bolja situacija ni u Mostaru, sredini u kojoj su Hrvati u većini i gdje se očekuje u cijelosti provedba zakonskih odredaba. Naime, s obzirom na to da na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Mostaru postoji Odjel hrvatskoga jezika i književnosti na kojem se obrazuje kadar koji može obavljati lektorske poslove hrvatskoga jezika za potrebe Gradskoga vijeća i ostalih gradskih službi, očekivalo bi se rješenje toga pitanja (mjerodavna jezikoslovna struka postoji i za bošnjački jezik na razini visokoga obrazovanja u Mostaru). Međutim, brojni primjeri pokazuju lošu praksu gradske administracije, tj. nedovoljnu skrb o jeziku: o njegovoj normativnosti, uporabi i jezičnoj kulturi. Dakako, to vrijedi za standardne jezike sva tri konstitutivna naroda.

Dakle, situacija sa statusom i uporabom hrvatskoga standardnog jezika u AFS-u u razdoblju od 1990. do 2005. godine je proturječna: zakonom osigurana jednakopravnost jamči uporabu hrvatskoga jezika u javnoj komunikaciji u Bosni i Hercegovini, ali istraživanje je pokazalo njegov nepovoljan položaj u praksi. Naime, svakodnevno se susrećemo s diskriminirajućim ili površnim odnosom prema hrvatskome jeziku, što je posljedica neznanja ili nedostatka znanja, nebrige ili ravnodušnosti ili pak javne ili prikrivene (jezične) politike koja teži novoj unifikaciji, odnosno dokidanju jednoga od osnovnih ljudskih prava konstitutivnomu narodu u višenacionalnoj državi – prava na vlastiti jezik.

Literatura

- ANIĆ, VLADIMIR, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, NL, Zagreb 2005.
- BADURINA, LADA, „Standardizacija ili restandardizacija hrvatskoga jezika u 90-im godinama 20. stoljeća“, *Zbornik radova 43. seminara Zagrebačke slavističke škole*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2015., str. 57. – 76.
- BAOTIĆ, JOSIP, „Status specifičnosti hrvatskoga standardnog jezika u konceptu književnojezične politike u BiH“ *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*, Matica hrvatska, Zagreb, 2006.
- BARIĆ, EUGENIJA i dr., *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- BARIĆ, EUGENIJA i dr (1999.) *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Pergamena – Školske novine, Zagreb.
- BROZOVIĆ, DALIBOR, *Standardni jezik, teorija, usporedbe, geneza, povijest, suvremena zbilja*, Matica hrvatska, Zagreb, 1970.
- BROZOVIĆ, DALIBOR, „Odnos hrvatskoga i bosanskoga odnosno bošnjačkoga jezika“, *Jezik*, Zagreb, god. XLVII. (1999.) br. 1., str. 13. – 16.; *Osvit*, Mostar, br. 2. – 3., str. 15. – 20.

- ČEDIĆ, IBRAHIM, *Osnovi gramatike bosanskoga jezika*, Institut za jezik u Sarajevu, Sarajevo, 2001.
- *Daytonski sporazum*, <http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_hrv.pdf>, (12. III. 2011.).
- FRANČIĆ, ANĐELA – HUDEČEK, LANA – MIHALJEVIĆ, MILICA, *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2005.
- *Funkcionisanje jezika u višenacionalnim zemljama*, TOŠOVIĆ, BRANKO (ur.), Institut za jezik, Sarajevo, 1990.
- *Hrvatski jezik u XX. stoljeću: zbornik radova sa Znanstvenog skupa održanog u Palači Matice hrvatske, 20. – 21. siječnja 2005.*, SAMARDŽIJA, MARKO – PRANJKOVIĆ, IVO (ur.), Matica hrvatska, Zagreb, 2006.
- „Gradsko vijeće Grada Mostara”, <http://www.vijece.mostar.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=232&Itemid=1>, (5. X. 2006.).
- „Gradsko vijeće Grada Mostara”, <http://www.vijece.mostar.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=233&Itemid=1>, (17. IV. 2006.).
- „Hrvatska Republika Herceg-Bosna”, <http://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatska_Republika_Herceg-Bosna>, (20. VI. 2013.).
- JAHIĆ, DŽEVAD – HALILOVIĆ, SENAHID – PALIĆ, Ismail, *Gramatika bosanskoga jezika (za srednje škole)*, Dom štampe, Zenica, 2004.
- KATNIĆ-BAKARŠIĆ, MARINA, *Stilistika*, Ljiljan, Sarajevo, 2001.
- KOVAČEVIĆ, MARINA – BADURINA, LADA, *Raslojavanje jezične stvarnosti*, ICR, Rijeka, 2012.
- MUSA, MARIJA, „Status hrvatskoga jezika u BiH u administrativnom funkcionalnom stilu od 1945. do 1967.“, *Hum*, Mostar, br. 9., 2012., str. 7. – 44.

-
- MUSA, ŠIMUN, „Hrvatski jezik u BiH s obzirom na njegov zakonski i stvarni položaj u društvu“, *Filologija*, Zagreb, br. 48., 2007., str. 115. – 134.
 - *Norme i normiranje hrvatskoga standardnog jezika*, MARKO SAMARDŽIJA (prir.), Matica hrvatska, Zagreb, 1999.
 - PRANJKOVIĆ, IVO, „Hrvatski jezik od godine 1945. do 2000.“, *Hrvatski jezik 20. stoljeća, zbornik radova sa znanstvenog skupa*, Matica hrvatska, Zagreb, 2006., str. 29. – 58.
 - SAMARDŽIJA, MARKO, „Stranputicama hrvatskoga jezičnog i pravopisnog pitanja u BiH nakon 1945.“, *Mostarski dani hrvatskoga jezika (zbornik radova)*, Institut za hrvatski jezik, književnost i povijest, Mostar, 1999., str. 93. – 103.
 - SAMARDŽIJA, MARKO, „Sociolingvističke funkcije (standardnog) jezika i pravo na uporabu vlastitoga jezika“, *Pravni status, jezik, mediji, obrazovanje, kultura*, Hrvatsko društvo za znanost i umjetnost – Sveučilište u Mostaru, Mostar, 2005., str. 183. – 191.
 - SILIĆ, JOSIP, „Administrativni stil hrvatskoga standardnog jezika“, *Kolo*, Zagreb, br. 4., 1996., str. 349. – 358.
 - SILIĆ, JOSIP, *Funkcionalni stilovi standardnoga jezika*, Disput, Zagreb, 2006.
 - TOŠOVIĆ, BRANKO, *Funkcionalni stilovi*, Institut für Slavistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Graz, 2002.
 - *Ustavi i zakoni iz N/SFRJ i SRBiH, ustavi i zakoni Federacije BiH i Republike Srpske*.

Original scientific paper
Received 2. XI. 2017.

MARIJA MUSA

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mostar

CROATIAN LANGUAGE IN OFFICIAL GAZETTES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA FROM 1990 TO 2005

Abstract

The paper deals with status of Croatian language in official gazettes in Bosnia and Herzegovina from 1990 to 2005. Croatian language is one of three official languages in Bosnia and Herzegovina, therefore it is necessary to explore its real position in the society, especially regarding its status.

Since those texts are a part of public communication – and usage of standard language in that area is obligatory – attention is focused on one of the most represented public communication style, and that is administrative functional style. For exploring the position of Croatian language in the mentioned period regarding that style, the texts of the following official gazettes were analyzed: Službeni list BiH, Narodni list HZ/RHB and Gradski službeni glasnik Grada Mostara (Službeni list grada Mostara). Collected data were firstly analyzed at the lexical level since the status of language in public communication can be best determined at that linguistic level.

Key words: administrative style; standard Croatian language; Bosnia and Herzegovina; language politics; public communication; sociolinguistics